



# Bapkari ali moji sošolci



Spisal in opotičil: [Štefan Rutar - Dreškov](#)

*Napisano k srečanju ob 60-letnici Nižje gimnazije v Cerknem 17. septembra 2005 in  
60-letnico smrti dr. Stanka Škulja – Koka..*



*Prvi povojni bapkari ob zaključku štiriletne osnovne šole z učiteljem [Aleksandrom Kerševanom](#). Vir: Moja zbirka, foto: V. Tavčar.*

Ne bom se spuščal v podrobnosti tistega časa, ki je bil za nas po končani moriji druge svetovne vojne za čuda prav imeniten. Bili smo mlada, upa polna generacija, ki je vojno viхро doma [v Cerknem](#) burno in srečno, čeprav včasih [komaj za las](#) preživela in ki je po razpadu Avstrije in vmesnem obdobju italijanske oblasti kot prva ponosno spet smela prestopiti prag slovenske osnovne šole.



Zgradba naše osnovne šole nekdanj in danes. Vir: Igor Tavčar - foto: Franc Peternelj in Š.R.

Za nas in učitelje je bila to velika pridobitev, skoraj bi zapisal, prevelika. Z muko so nas, več kot petdeset deklet in fantov, rojenih od letnikov 1935 - 39, v šolskem letu 1945/46 zmašili v en sam prvi razred osnovne šole, torej smo bili prvi osnovnošolski *bapkarji* po vojni. Takrat se je prvošolcem v Cerknem tako reklo. Paralelke se ne spominjam. V razredu smo sedeli v parnih šolskih *prukah*, ali na *kišti za droua*, če je bila ta že zasedena, pa na panjih, namenjenih za kurjavo razrednih peči. Šolska *tabla* je bila na stojalu in so jo učitelji po potrebi prenašali iz razreda v razred.

Še dobro se spominjam prvih poti v šolo ob *ruševinah*, ki jih je vasi pustila vojna, končana komaj pred štirimi meseci.



Posnetek med vojno porušenega Cerknega. Vir: Štefan Rutar.

Dve sliki fotografa Vinka Tavčarja sta sestavljeni v eno na slemenu Pirihove hiše.

Z pridihom šolske prakse prejšnjih držav so sedela v razredu dekleta na desni, fantje pa na levi strani, gledano proti tabli, kar je za večino danes živečih skoraj nerazumljivo, a tako je bilo. Sedeti v parni šolski klopi z dekletom, o tega pa bog ne daj!

Kot najstarejši otrok v družini sem šel prvi v šolo. Majhno usnjeno torbico, v kateri je bilo komaj prostora za šolsko *tablico*, sem *povierbal* po nekem že umrlem stricu v petem kolenu. Vanjo so šli le še pisalni *klinčki*. Vse skupaj je tehtalo slabe pol kile. O knjigah, zvezkih, papirju, svinčnikih, barvicah in peresih ni bilo ne duha ne sluha. Kemični svinčnik sem prvič videl v tretjem razredu nižje gimnazije, a žal ni bil moj. Imel ga je *Jemec Franc* - Mačilarjev iz Novakov. Še danes pomnim, kako je nad uporbo te novotarije nejeverno zmajeval učitelj *Viktor Jereb*, nam vsem znan po natančnosti in čudovitem rokopisu s klasičnim peresom. V osnovni šoli sem bil srečen, če sem imel tablico. S *pisalnimi klinčki* je bila težava v tem, da se jih ni dalo kupiti. Starejši fantje so vedeli za mesto v *Padrupi*, kjer je na dan kukala plava skrila, ravno prav mehka za pisanje po tablici. Podolgovat odkrušek skrile smo obrusili v svinčniku podoben kos, ki bi se v roko dobro prilegal. Še danes stoji Mihov betonski *zid*, dolg kakih 15m, ki omejuje glavno cesto med njihovim vrtom in *Jamšekovo hišo*, gledano iz *Strane* na *Plac*, na katerem smo brusili klinčke za pisanje tako, da smo hodili po celi dolžini gor in dol ter ob zid brusili odkrušek skrile. Starejši fantje so imeli prednost pred nami *bapkarji*, ker so brusili in šilili klinčke z zgornje od dežja sprane strani, kar je bilo hitreje, nam ta mičkenim pa je ostala samo gladka stranska stran zidu.

Pisanja po tablici se šolarček hitro privadi. Pisalni klinček je bilo potrebno z *nožičko* priostriti na fino. Velikost pisave na tablico s klinčkom ali v zvezek s svinčnikom je približno enaka. Slabost tablice je v tem, da se z brisanjem vsebina za vedno zavrže. Zbrisali smo jo na suho kar s srjaco na

komolcih ali na mokro s pljunkom in komolcem na isti način. Kasneje smo pisali s svinčnikom, še kasneje smo začeli pisati s peresi, ki so bile zataknjena v peresnike.



Šolska pruka s tintnikom v sredini. Vir: Cerkljanski muzej.

Šolska pruka je imela zgoraj v sredini [vdolbino](#) za steklen *tintnik*, enega za oba učenca. Če je bil kak *bapkar* črn okrog ust in v ustih, ni pomenilo, da je bolan, le črnilnik *tinte* je popil. *Bapkari* smo hodili v šolo dopoldne in smo večkrat popili *tinto* starejšim, ki so bili v isti učilnici popoldne.

Misli mi večkrat uidejo k spominu na prvega učitelja [Vekoslava Šolarja](#), ki me je učil v prvem razredu osnovne šole. V takrat skoraj prazen *maluon* mi je vlival prvo šolsko znanje po podobi [nürnberškega lijaka](#) ali *trahtarja*, po domače.

Dobro se spominjam kasneje, da nam je učiteljica [Milka Moškat](#) v šoli redno mesečno dajala polovico navadnega svinčnika in *gumico*. Svinčnik je bil bolj za domačo uporabo, ker si v šoli kar kmalu ostal brez njega. Današnjim šolarjem bi bilo težko dopovedati, do kakšne dolžine je svinčnik moč porabiti z uporabo raznih podaljškov. Danes šolarji podaljškov sploh ne poznajo. *Z gumico* je posebna štorija. Bila je bolj podobna zelenemu sladkornemu želeju, iz nje so še kukali sladkorni kristalčki. Radirati se z njo tako ali tako ni dalo, zato smo jo navadno še isti dan pojedli kot mesečno sladico. Zadevek v polno pa je bil, če sem *gumico* lahko zamenjal za *telebuon* zakriškega – Pstinarjevega ali labinjskega – Sourčenovega kruha. Pšenica in z nje kruh teh dveh vasi je bil najslastnejši v našem *kamunu*, verjetno *ne* samo zaradi sonca in zemlje.

Z učiteljico Milko bi ob srečanju v Cerknem prav rad pojedel kos domačega kruha. Obema za zdravje.

Osnovnošolska ravnateljica [Angela Bevk - Migučeva Angela](#) je imela svojevrstne metode učinkovitega učenja. Za pridnost smo bili *njeni tički*, kar smo res bili, a za grobo napako na tablici nas je kresnila z *lenierjem* po prstih, kar ji je bilo v polno zagotovilo, da je naslednjic ne bomo zagrešili. Izbrati je znala pravi trenutek, da je lahko za večje prekrške kaznovala dva učenca hkrati. Zlasala ju je in rohnela: »*Kaštruona, zdej je že cajt, de prideta h pamet, se sta uondo'r u šul!*«. Morda od takrat malo jecljam.

Vse spoštovanje sem dolžan mojemu učitelju v tretjem in četrtem razredu [Aleksandru Kerševanu](#), ki se je boril z menoj, da mi je nazadnje le uspelo končati osnovno šolo.

Z dobrim spričevalom v drugem razredu sem si prislužil nagrado: obiskal sem babico na Kranjskem. Čez mejo je koncem dvajsetih let prejšnjega stoletja odpeljala vso [družino](#), razen moje mame. [Štefko](#) je v juliju 1947 prvič v življenju pogledal čez robove naše kotline, do takrat pa sem mislil, da je tam konec sveta. [Mama](#) mi je pripravila *bališ* in s sorodnikom sva jo mahnila s *kurjero* na železniško postajo, takrat še pri [Sveti Luciji](#). Tam sva stopila na vlak za Jesenice in naprej do Kranja. Na mejni postaji v Podbrdu sem za prestop meje moral imeti kot otrok nekakšne papirje, potnega lista zagotovo ne. Po isti poti, to je [bohinjski progi](#) do Jesenic in naprej do Ljubljane, so bile devet let prej [prinešene](#) prve tri cerkljanske pustne *larfe*.



*Bohinjska proga drugo leto praznuje stoletnico. Vir: Moja zbirka.*

V začetku septembra se je začela šola in šel sem v tretji razred. V sredini tega meseca sem v šoli doživel priključitev [Primorske](#). *Veliki štirje* so uvideli napako iz prve vojne. Sicer je pa Cerčno od njega dni imelo svojo [občino](#), tudi še nekaj let po drugi svetovni vojni, in je spadalo pod tolminski okraj. Slovensko Primorje z Istro je imelo tudi skupno poštno upravo in [svoje znamke](#). V denarnem obtoku smo takrat imeli [jugolire](#) in enakovredne [italijanske lire](#). Po [Priključitvi](#) je bil denar zamenjan v [dinarje](#). Menjava je bila štiri proti ena; za ljudi slaba in nepoštena.



*Stražar na meji pri Grogju. Vir: MNZS Ljubljana.*

V šoli je bilo poskrbljeno tudi za malico. Pod *kutno* na šolskem dvorišču je stalo ognjišče z vzdanim kotlom. Vsak dan svež kakav z mlekom v prahu iz UNRA ali CARE paketov nam je šel v slast. Hrana iz paketov mednarodne pomoči je bila za nas zelo nenavadna in dobro nam je teknila. Spominjam se še nekaterih dobrot iz teh paketov, povečini so bile v kovinskih konzervah: namazi iz kikirikija, okusen roza-rumeni sir, sladko kuhano meso s fižolom, jajca v prahu, *čikgumiji* in kuverta s toaletnim papirjem. Na teh lističih smo dobili napisano polletno spričevalo v prvem razredu. Za nas takrat sama čudesa. Fotografski posnetek teh malic obstoji, a mi žal še ni prišel v roke. Doma je bila hrana kmečka, v naših krajih [ponavadi skromna](#). V trgovinah je bilo malo blaga in še to je bilo na [karte in točke](#).

Šolsko dvorišče je bilo za nas pravo kraljestvo. Za marsikoga je bil to eden redkih prostorov, kjer smo lahko uživali v igri in druženju, saj je bilo takrat v navadi, da smo staršem precej pomagali pri domačih opravilih. Lovili smo se, skrivali, igrali *med dvema ognjema*, *fucali*, *za kafe*, *za trajo*, *za zemljo krast*, *tolkli rihtarja*, , za veliko noč *pickali* pirhe, metali *pirule*, *skule*, *puokalce*, deklice so se *kamenčkale* in še in še. Vedno se je za nami dvigal oblak prahu. Igrače smo imeli samo tiste, ki smo jih naredili sami; iz orehov smo naredili *brleze*, iz bezgovine *šklape*, fantom frače niso smele manjkati. Iger, ki smo jih igrali doma, je bilo več, posebej moram omeniti *uoukajca*, ki se je igrala s fižoli. Igro sem opazil vrezano na *plajnkah* Štefličkovega skednja. Bilo nam je lepo....

V prvih dveh razredih je v sredini prednje stene viselo razpelo. Pouk smo začeli in končali stoje s sklenjenimi rokami, molitvijo in pobožnostjo na obrazu. Verouk, takrat smo mu rekli *veronauk*, smo imeli v šoli. Učil nas je dekan gospod [Ivan Mozetič](#). Moja generacija se spominja še drugačnih obredov ob začetku in koncu pouka. Smo pač generacija, ki je bila [kauana](#) v prelomnih razmerah

med vojno in po njej.

Mladim to pripovedovati je prazna *prajca*, življenje brez *te* je prav lagodno. Za zdaj je tako! Notesniki in dlančniki bodo kmalu na četrtini današnje velikosti. Spet bomo pri novi, tokrat *brihtni tablici* iste teže, kot je bila moja. Delovala bo na baterije, morda celo na sonce, veter ali..., šolske torbice bodo nepotrebne. Kolesa zgodovine se bodo novim *bapkarjem* na novo odprla, šolska zgodovina na novo zasukala. Zagotovo hitreje. *Kaštruoni* bomo odšli, naše mičkenu *bapkajne* bo ostalo in raslo v nove *kaštruone*...

ooo00 O 00ooo

## Bapkari

Pripis samo pet let kasneje!

**Tehnologija** hitro napreduje; kar so bile pred petimi leti še sanje je danes uresničeno. Na trgu je že "komunikacijska" **tablica**, ki bo zagotovo spremenila življenje prihodnjim generacijam *kaštruonau*. Manjka ji samo še kratek čas, da se uveljavi in poceni. Pomeni, da se bodoči šolarji dokončno poslavljaajo od torbic, učbenikov, zvezkov, da ne rečem celo od šole. Odpadlo bo še mnogo drugega, ker bo vse tako "samo"umevno. Bodočnost imajo samo prostorne in zračne telovadnice.

Slaba lastnost novega sistema bo v tem, da bodo vsi morali biti "vštekani" in gorje "odštekanim", ki bodo fizično in zakonsko preganjani. **Kaj to pomeni?** Čaka jih najlepša prihodnost... !

\*

Zbral, oblikoval in slikovno obdelal:



Copyright © 2011 - Vse pravice pridržane - All rights reserved - www.rutars.net

\*